

ROLUL FESTIVALURILOR ȘI EVENIMENTELOR CULTURALE ÎN PROMOVAREA INCLUZIUNII SOCIALE: EXAMINAREA DOCUMENTELOR DE POLITICI PUBLICE LOCALE DIN ROMÂNIA

RALUCA MUREȘAN

Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu

raluca.muresan@ulbsibiu.ro

DOI: 10.2478/saec-2024-0014

ORCID: 0000-0001-9686-6367

Title: The Role of Festivals and Cultural Events in Promoting Social Inclusion: Examining Local Public Policy Documents in Romania

Abstract: This study aims to investigate whether festivals and cultural events are considered by the cities that host them as a means to achieve social inclusion goals. We analyzed public policy documents related to urban development strategies and the allocation of non-reimbursable funds for festivals and cultural events in five Romanian cities: Sibiu, Cluj-Napoca, Sfântu Gheorghe, Miercurea Ciuc, and Alba Iulia, in order to identify to what extent city municipalities consider that festivals can play a role in promoting social inclusion and the importance of the social dimension when considering applications for financial support for cultural festivals. The selected cities are top five in a ranking of the cultural vitality of Romanian cities, published in 2022, which shows a very high polarity at a territorial level, with a concentration in the central part of the country. Thus, we investigated which public policy objectives festivals are associated with and to what extent the social dimension is relevant for obtaining financial support. The results showed that the link between culture and social inclusion is insufficiently explored in terms of how public authorities could encourage greater social inclusion through public policies supporting festivals.

Keywords: *festivals; cultural events; social inclusion; public administration; municipalities;*

Introducere

Peste tot în lume festivalurile și evenimentele culturale reprezintă un pilon de bază al politicilor de dezvoltare urbană, regenerare urbană și turism urban, iar numeroase studii empirice demonstrează acest lucru (Quinn, 2020).

Deși există numeroase cercetări care se concentrează pe impactul economic al festivalurilor și evenimentelor asupra comunităților care le găzduiesc sau asupra capacității de a crește numărul de turiști în zonă, un număr relativ redus de studii cercetează festivalurile din perspectiva rolului lor social, de facilitator al incluziunii

nii sociale, în sensul de implicare a unor segmente ale comunității care nu participă în mod obișnuit la activități culturale (Johnson et al., 2011), analizând potențialul acestora de a promova egalitatea, diversitatea și incluziunea.

Municipalitățile sprijină financiar organizarea de festivaluri și alte evenimente culturale deoarece acestea contribuie la promovarea unei imagini pozitive a orașului și la dezvoltarea identității locale, pot atrage mai mulți turiști, oferă locuitorilor diverse oportunități de divertisment cultural și de petrecere a timpului liber (Yolal et al., 2016).

Relația dintre festivaluri și incluziune este insuficient explorată în privința modului în care autoritățile publice locale ar putea încuraja o mai mare incluziune socială prin politicile publice de sprijinire a festivalurilor.

Rolul festivalurilor și evenimentelor culturale în promovarea incluziunii sociale

Potrivit autorilor A. Smith și D. Ertem (2023), cercetările preocupate de rolul festivalurilor în promovarea incluziunii sociale, consideră că festivalurile care celebrează diversitatea sunt văzute tot mai des ca instrumente de politică socială care pot promova incluziunea, în special prin faptul încurajează persoanele din medii diferite să împartă aceleași spații și să interacționeze. Astfel, incluziunea este înțeleasă drept capacitatea oamenilor de a participa pe deplin în societate, în special prin creșterea accesului celor dezavantajați sau marginalizați la diverse servicii și oportunități (Smith & Ertem, 2023).

Dar incluziunea nu se referă doar la simpla încurajare a participării, iar organizarea unor festivaluri și evenimente culturale cu adevărat incluzive reprezintă o adevărată provocare și necesită atenție la condițiile de acces și la perspectivele diversității intersecționale (Dashper & Finkel, 2020, p. 289).

Incluziunea se deosebește de diversitate prin faptul că se concentrează pe încorporarea fiecărei persoane în procesele și cultura organizațională, nu doar pe compoziția sau amestecul de persoane (Bernstein et al. 2020, 396). În plus, după cum observă Nishii (2013), o reprezentare diversă se limitează la producerea asimilării la cultura dominantă, în timp ce incluziunea este o caracteristică a organizațiilor multiculturale.

Așa cum arată Duffy și Mair (2018), există diverse modalități prin care organizatorii de evenimente sau festivaluri pot să îmbunătățească incluziunea și accesul, dar este general acceptat faptul că festivalurile cu intrare gratuită sunt mai incluzive, fiind accesibile unui public mai larg. Adoptarea unor măsuri sau practici care să faciliteze accesul persoanelor cu dizabilități în spațiul de desfășurare a unor festivaluri poate fi considerat un instrument de incluziune socială de care toți organizatorii ar trebui să fie preocupați.

Obiective și metodă de cercetare

Prin intermediul acestui studiu ne-am propus să investigăm dacă administrațiile orașelor din România consideră că festivalurile și evenimentele culturale sunt im-

portante nu doar pentru potențialul lor de a genera beneficii economice și de a atrage un număr mai mare de turiști, ci și pentru că pot servi la atingerea unor obiective de incluziune socială.

Am analizat documentele publice referitoare la strategiile de dezvoltare urbană și la acordarea de finanțare nerambursabilă pentru organizarea de festivaluri și evenimente culturale din cinci municipii din România (Sibiu, Cluj-Napoca, Sfântu Gheorghe, Miercurea Ciuc și Alba Iulia) pentru a identifica în ce măsură administrațiile celor cinci orașe consideră că festivalurile pot avea un rol în promovarea incluziunii sociale și cât de importantă este dimensiunea socială atunci când analizează cererile de acordare de sprijin financiar pentru proiecte culturale.

Ne-am oprit atenția asupra celor cinci municipii deoarece ocupă primele poziții într-un clasament al vitalității culturale a orașelor din România, publicat în 2022, care arată o polaritate foarte ridicată la nivel teritorial, cu o concentrație în zona centrală a țării (Croitoru & Becuț Marinescu, 2022). Pentru realizarea acestui studiu, autorii au luat în considerare mai mulți indicatori, printre care (1) valorificarea infrastructurii culturale existente, (2) nivelul bugetului alocat pentru cultură, (3) existența sau lipsa resurselor umane specializate în domeniul cultural, (4) participarea publicului local la viața culturală și (5) dezvoltarea sectoarelor culturale și creative.

Astfel, municipiul Sibiu ocupă prima poziție în acest clasament, valorile înregistrate la nivelul tuturor dimensiunilor luate în considerare situându-se peste media națională, indiciu al unei bune stabilități a mediului cultural pe plan local. Cele mai ridicate scoruri au fost înregistrate pentru indicatorii referitori la cheltuielile bugetare pentru cultură și la participarea culturală, dar Sibiul a dovedit și o foarte bună valorificare a infrastructurii existente. Deși, prin comparație cu celelalte orașe supuse evaluării, Sibiul deține un număr relativ mic de instituții culturale, interesul publicului local pentru consumul de produse culturale și participarea consistentă a acestuia la spectacole, a generat o rată ridicată de implicare a locuitorilor la viața culturală a orașului (Croitoru & Becuț Marinescu, 2022).

Municipiul Cluj-Napoca se poziționează pe locul secund, aflându-se sub media națională în ceea ce privește cheltuielile bugetare alocate mediului cultural. Cluj-Napoca se remarcă însă printr-o finanțare puternică a sectoarelor culturale din surse private, surclasând vizibil alte localități în privința cifrelor de afaceri ale companiilor din domeniul cultural, dar și în privința resurselor umane specializate angajate în organizații culturale private (Croitoru & Becuț Marinescu, 2022).

Sfântu Gheorghe și Miercurea Ciuc au un profil similar, înregistrând valori peste media națională la toți indicatorii, mai puțin în cazul celui referitor la participarea culturală a locuitorilor, unde valorile raportate au fost relativ mici. Autorii studiului explică rata scăzută de participare a publicului local la activități și evenimente culturale printr-o valorificare slabă a resurselor și infrastructurii existente. O particularitate a municipiului Miercurea Ciuc este că împarte cu Târgu Mureș primul loc la nivel național la capitolul infrastructură culturală, cu un număr mare de instituții culturale raportate la numărul de locuitori (Croitoru & Becuț Marinescu, 2022).

Ultimul municipiu selectat este Alba Iulia, considerat de autorii acestui studiu drept orașul cu cel mai mare potențial de creștere. Autoritățile publice au realizat în ultimii ani numeroase investiții în domeniul cultural, alocările bugetare generoase atrăgând rezultate pozitive în dezvoltarea infrastructurii culturale și a resurselor umane specializate, dar nu și în privința participării culturale (Croitoru & Becuț Marinescu, 2022).

Am identificat pentru fiecare dintre cele cinci municipii selectate două tipuri de documente publice: strategia integrată de dezvoltare urbană (SIDU) și regulamentele privind acordarea de finanțare nerambursabilă pentru organizarea de festivaluri și evenimente culturale. Strategiile integrate de dezvoltare urbană consultate au fost elaborate în perioada 2021-2022 fie de municipalitățile orașului, fie de companii finanțate din fonduri publice și sprijinite de municipalități, iar regulamentele privind acordarea de finanțare nerambursabilă au fost în toate cele cinci cazuri elaborate de către primării.

Analize și rezultate

Fiecare dintre documentele studiate a fost supus unei analize de conținut pentru a identifica o serie de categorii derivate deductiv din întrebările noastre de cercetare, respectiv:

- a) modul în care apar menționate festivalurile
- b) ce legăturile specifice există între festivaluri și incluziunea socială
- c) obiectivele sau acțiunile de politică publică cu care sunt asociate festivalurile.

Locul festivalurilor și a altor evenimente culturale în strategiile de dezvoltare urbană (SIDU)

Toate orașele menționează festivalurile în documentele privind strategia de dezvoltare în legătură cu teme care țin de dezvoltarea dimensiunii culturale. În SIDU Sibiu, festivalurile sunt menționate drept resurse culturale în secțiunea în care sunt evaluate serviciile culturale oferite locuitorilor și al turiștilor. Târgul de Crăciun și Festivalul Internațional de Teatru sunt considerate evenimentele culturale reprezentative ale Sibiului, dar sunt menționate și festivaluri precum *ARTmania*, *Astra Film Festival*, *Sibiu Jazz Festival*, *Feerie Fashion Week* sau *Cântecele Munților* ca evenimente care contribuie la diversificarea ofertei culturale a orașului (SIDU Sibiu, p. 291).

În SIDU Alba Iulia festivalurile sunt menționate în secțiunea diagnoza patrimoniului cultural și a infrastructurii culturale, fiind incluse, alături de activitățile de reenactment istoric, în categoria valorilor imateriale, dar și în secțiunea referitoare la promovarea turistică a municipiului (SIDU Alba Iulia, p. 303).

La Miercurea Ciuc festivalurile sunt menționate alături de alte evenimente culturale în contextul prezentării instituțiilor culturale din oraș, specificându-se că la nivelul municipiului există doar două organizații, iar la nivelul județului Har-

ghita șase care se ocupă cu organizarea de spectacole și concerte (SIDU Miercurea Ciuc, p. 69). Cele mai cunoscute festivaluri organizate la Miercurea Ciuc sunt *Festivalul de Muzică Veche* și *Festivalul International de Jazz*.

La Sfântu Gheorghe două evenimente culturale sunt menționate în contextul prezentării vieții culturale: Zilele Sfântului Gheorghe (concerte, spectacole de dans) și festivalul de artă contemporană *pulzArt* (SIDU Sfântu Gheorghe, p. 70).

Un caz particular îl reprezintă municipiul Cluj-Napoca, aici menționarea festivalurilor fiind încadrată deseori într-un discurs turistic: spre exemplu, conform estimărilor unei platforme de rezervări de zboruri online, aeroportul din Cluj-Napoca înregistrează o creștere cu până la 40% a numărului de călători în săptămânile în care au loc festivalurile *Untold* și *Electric Castle* (SIDU Cluj-Napoca, p. 731); „turismul și alte servicii (hoteliere, bar-restaurant, transport etc) înregistrează creșteri relevante” asociate evenimentelor mari tip festivaluri (SIDU Cluj-Napoca, p. 732) sau turismul de evenimente a înregistrat o creștere semnificativă în perioada 2015-2019 situând Cluj-Napoca „pe poziția de lider în Transilvania și în topul național, atrăgând atât turism intern, cât și *inbound*” (SIDU Cluj-Napoca, p. 747).

Textele de politici publice locale analizate nu oferă definiții ale „festivalurilor” și nici nu diferențiază festivalurile de alte evenimente culturale. Singura excepție este SIDU Cluj-Napoca care menționează că „au loc anual peste 2000 de evenimente culturale, dintre care 70 de evenimente de tip festival” și clasifică în mod specific festivalurile în funcție de domeniu: „dintre cele peste 70 de festivaluri derulate anual, majoritatea sunt în domeniul muzicii (22), urmate de artă/multidisciplinar (9), teatru (7) și film (6). Pe ultimele poziții se situează evenimentele din domeniul fotografiei, al filmului documentar și de comedie, respectiv al sportului, ca număr de evenimente anuale” (SIDU Cluj-Napoca, p.730).

Festivalurile și incluziunea socială

Deși toate cele cinci strategii de dezvoltare urbană includ secțiuni dedicate incluziunii sociale, în niciuna nu este realizată o conexiune între organizarea festivalurilor sau evenimentelor culturale și incluziunea socială. Altfel spus, ideea culturii ca resursă pentru construirea coeziunii sociale este insuficient sau deloc exploatată, accesul la viața culturală a orașului și participarea largă la evenimentele culturale nefiind văzute de către municipalități drept factori care pot conduce la incluziunea socială decât marginal.

Spre exemplu, la Miercurea Ciuc, există o referință la Strategia Culturală a Județului Harghita în care se dorește îmbunătățirea accesului la cultură a locuitorilor de la sate, iar o soluție propusă este organizarea de spectacole în zonele rurale (SIDU Miercurea Ciuc, p. 24), iar la Sfântu Gheorghe există propunerea ca integrarea socială a comunităților marginalizate (de etnie romă, care trăiesc într-o sărăcie profundă), să aibă „ca piloni cultura, sănătatea, educația” (SIDU Sfântu Gheorghe, p. 78).

Nu există politici publice legate de facilitarea accesului la cultură al persoanelor cu dizabilități, cu toate că la Sfântu Gheorghe a existat o consultare cu

reprezentanții persoanelor cu mobilitate redusă, la care au participat și persoanele cu deficiențe de vedere, prilej cu care a fost adusă în discuție lipsa infrastructurii adecvate, accesul la instituții publice, spații comerciale și de divertisment fiind aproape imposibil din cauza infrastructurii deficitare (SIDU Sfântu Gheorghe, p. 77).

SIDU Alba Iulia menționează ca obiectiv strategic „creșterea rolului culturii în dezvoltarea economică, incluziunea socială și inovarea socială” (SIDU Alba Iulia, p. 29), dar sigura acțiune identificată este sprijinul financiar acordat de Primăria Alba Iulia pentru organizarea unor evenimente speciale prin care să se încurajeze solidaritatea socială, cum este cazul unui eveniment anual în cadrul căruia tinerii și copiii cu dizabilități sunt premiați (p. 242).

Observăm că documentele analizate fac uneori asocieri între evenimentele culturale și spațiul public, desfășurarea diverselor evenimente culturale în spații aparținând domeniului public putând fi înțeleasă ca o măsură prin care actul cultural devine accesibil unei categorii mai largi de public, deci mai inclusive. Spre exemplu, SIDU Sibiu arată că multe evenimente culturale sunt organizate în aer liber și sunt gratuite, atât pentru publicul local, cât și pentru turiști (SIDU Sibiu, p. 298), iar la Cluj-Napoca se remarcă transformarea spectaculoasă a spațiului public din ultimul deceniu ca urmare a „mișcărilor civice clujene care au început să problematizeze nevoia de spațiu public ca un bun comun și să inițieze acțiuni de re-apropriere simbolică a spațiului public de către comunitate” (SIDU Cluj-Napoca, p. 628).

Obiective și acțiuni de politică publică cu care sunt asociate evenimentele culturale

Partea finală a analizei s-a concentrat asupra acțiunilor de sprijinire a festivalurilor în orașele studiate. Pe scurt, ne referim la finanțarea festivalurilor din fonduri nerambursabile de la bugetul local.

Astfel, potrivit SIDU Sibiu, „agenda culturală a orașului conține tot mai multe evenimente valoroase, iar operatorii culturali și administrația locală finanțează aceste evenimente cu sume tot mai mari” (SIDU Sibiu, p. 298). Concret, se vorbește despre o creștere constantă a investițiilor în domeniul cultural, în perioada 2014-2019 creșterea fiind de peste 100%, respectiv cu aproape 37 de milioane de lei investiți în plus în anul 2019 față de 2014 (SIDU Sibiu, p. 301).

Potrivit *Ghidului Solicitantului*, Primăria Municipiului Sibiu și Consiliul Local Sibiu acordă finanțare nerambursabilă din fonduri publice activităților culturale nonprofit de interes general care respectă mai multe principii, printre care și principiul diversității culturale, înțeleasă ca „promovare a diversității abordărilor artistice și/sau culturale”. În privința criteriilor care trebuie îndeplinite pentru obținerea finanțării, în cazul celor mai multe arii tematice nu sunt stabilite condiții specifice legate de incluziunea socială. Criteriul „atragerii unui public cât mai variat/diversificarea publicului” trebuie îndeplinit doar în cazul festivalurilor sau evenimentelor din aria filmelor și artelor vizuale și în cazul evenimentele gastro-

nomice mari. În plus, pentru acestea din urmă se adăugă și criteriul accesului liber.

Primăria Cluj-Napoca subvenționează anual sectorul cultural independent și instituțiile de cultură din oraș, pe baza unei competiții deschise de proiecte, bugetul alocat în acest sens ajungând la 2,5 milioane de euro, dar cele mai multe festivaluri „sunt organizate de sectorul cultural independent și operatori privați” (SIDU Cluj-Napoca, p. 35).

În anunțul privind acordarea finanțării nerambursabile pentru activitățile non-profit, Primăria Municipiului Cluj-Napoca specifică faptul că proiectele culturale depuse spre a fi selectate trebuie să îndeplinească anumite obiective generale, printre care promovarea dialogului intercultural, valorificarea diversității etnoculturale, creșterea accesului la cultură și sprijinirea educației culturale pe întreg parcursul vieții.

În *Fișa de evaluare* a proiectelor culturale în vederea aprobării cererii de acordare a finanțării nerambursabile de către Primăria Miercurea Ciuc, un criteriu în evaluarea proiectelor se referă la „facilitarea/dezvoltarea accesului la cultură”.

Reprezentanții instituțiilor culturale din Municipiul Sfântu Gheorghe apreciază că „administrația orașului are o abordare orientată spre cultură” (SIDU Sfântu Gheorghe, p. 70), primăria oferind sprijin financiar pentru evenimentele culturale. În „Regulamentul privind finanțările nerambursabile de la bugetul local” nu este specificat nimic legat de îndeplinirea unor obiective de incluziune socială.

Nici regulamentul Primăriei Alba Iulia pentru acordarea de finanțări nerambursabile activităților non-profit de interes local nu prevede îndeplinirea unor criterii sau condiții specifice legate de incluziunea socială.

Concluzii

Firește că analiza strategiilor de dezvoltare urbană nu oferă decât o perspectivă limitată asupra modului în care festivalurile și evenimentele culturale sunt utilizate de către factorii de decizie politică pentru a atrage publicul spre domeniul cultural. Deși reiese clar că festivalurile sunt apreciate pentru valoarea lor culturală și pentru rolul lor în dezvoltarea urbană, factorii de decizie politică nu înțeleg pe deplin rolul acestora în promovarea coeziunii sociale sau potențialul de a contribui la incluziunea socială a comunităților.

Atunci când se fac referiri la îmbunătățirea accesului la cultură, grupurile menționate de documentele publice analizate sunt definite, de regulă, în funcție de statutul socio-economic (comunități rurale, „marginalizate” sau „defavorizate”).

Analiza a scos în evidență faptul că există un puternic sprijin financiar pentru organizarea festivalurilor și chiar dacă nu există foarte multe dovezi care să sugereze că administrațiile locale înțeleg că festivalurile pot construi comunități mai incluzive și pot promova diversitatea, observăm existența unor criterii de eligibilitate pentru finanțare care țin cont de aspecte precum „diversificarea publicului” și de „creșterea accesului la cultură”. Cluj-Napoca se diferențiază de celelalte patru municipii prin faptul că găzduiește unele dintre cele mai mari festivaluri din țară, apreciate mai ales pentru rezultatele lor economice și pentru potențialul de a atrage

turiști străini, finanțate mai ales din surse private. Aceste mari festivaluri comerciale sunt deosebit de importante și pentru poziționarea internațională a orașului ca destinație turistică. Accesul la astfel de evenimente este condiționat de achitarea unui bilet al cărui preț poate fi considerat prohibitiv pentru unele categorii de persoane, dar care este necesar pentru acoperirea costurilor și investițiilor făcute de operatorii culturali privați. Această realitate atrage atenția asupra importanței debaterilor despre inegalitățile sociale care apar atunci când locuitorii cu insuficiente resurse financiare nu pot participa la evenimentele locale, respectiv nu pot beneficia de viața culturală a orașului, și despre obligația autorităților publice locale de a veni cu soluții prin care să încerce să reducă aceste inegalități, de exemplu prin oferirea de sprijin financiar pentru organizarea unor evenimente sau festivaluri cu acces gratuit pentru locuitorii în diferite cartiere ale orașului.

Bibliografie /Bibliography:

Bernstein, R. S., M. Bulger, P. Salipante, & J. Y. Weisinger. (2020). "From diversity to inclusion to equity: A theory of generative interactions." *Journal of Business Ethics* 167 (3): 395–410. <https://doi.org/10.1007/s10551-019-04180-1>

Croitoru, Carmen & Becuț Marinescu, Anda. (2022). *Vitalitatea culturală 2021. Topul performanțelor culturale urbane*, Institutul Național pentru Cercetare și Formare Culturală, Editura Universul Academic.

Dashper, Katherine & Finkel, Rebecca. (2020). "Accessibility, diversity, and inclusion in the UK meetings industry." *Journal of Convention & Event Tourism*, 21:4, 283-307, <https://doi.org/10.1080/15470148.2020.1814472>

Duffy, M. & Mair, J. (2018). "Engaging the Senses to Explore Community Events." *Event Management* 22: 49–63. (p. 60)

Johnson, V., Currie, G. & Stanley, J. (2011). "Exploring transport to arts and cultural activities as a facilitator of social inclusion." *Transport Policy* 18 (1): 68-75. <https://doi.org/10.1016/j.tranpol.2010.06.001>

Nishii, L. H. (2013). "The benefits of climate for inclusion for gender-diverse groups." *Academy of Management Review* 56 (6): 1754–1774. <https://doi.org/10.5465/amj.2009.0823>

Quinn, Bernadette, Columbo, Alba, Lindström, Kristina, McGillivray, David & Smith, Andrew. (2020). "Festivals, public space and cultural inclusion: public policy insights." *Journal of Sustainable Tourism*, <https://doi.org/10.1080/09669582.2020.1858090>

Smith, Andrew & Ertem, Didem. (2023). "Festive Parks as Inclusive Spaces: Celebrating Latin American London in Finsbury Park." *The London Journal*, DOI: 10.1080/03058034.2023.2180861

Strategia integrată de dezvoltare urbană – Sepsi 2030 Plan de dezvoltare urbană „Godri Ferenc”. (2022). Planificatio SRL Miercurea-Ciuc.

Strategia integrată de dezvoltare urbană a Municipiului Alba Iulia 2021-2030. (2022). Municipiul Alba Iulia.

Strategia Integrată de Dezvoltare Urbană a Municipiului Miercurea-Ciuc precum și a Zonei Urbane Funcționale aferente. (2022). Primăria Municipiului Miercurea-Ciuc.

Strategia integrată de dezvoltare urbană a zonei metropolitane Cluj-Napoca. Orizont 2030 și 2050. (2021). Primăria și consiliul Local Cluj Napoca.

Strategia integrată de dezvoltare urbană, pentru perioada 2021-2030 Sibiu. (2022). CIVITTA Strategy & Consulting SA București.

Yolal, M., Gursoy, D., Uysal, M., Kim, H., & Karacaoğlu, S. (2016). "Impacts of festivals and events on residents' well-being." *Annals of Tourism Research*, 61, 1–18. <https://doi.org/10.1016/j.annals.2016.07.008>.